

ÇALIŞAN PERSPEKTİFİNDEN TARIMSAL YAYIMI GELİŞTİRME PROJESİ: AYDIN İLİ ÖRNEĞİ

Zeki OYMAK¹, Altuğ ÖZDEN²

ÖZET

Türkiye’de tarımsal yayım çalışmaları uzun süredir sürdürülmektedir. Tarımsal yayım hizmetleri için birçok yöntem ve proje uygulanmıştır. Son yıllarda uygulanmakta olan Tarımsal Yayımı Geliştirme, yaygın ismiyle TAR-GEL projesinde çalışanların memnuniyet düzeylerini ve çalışanlar açısından projenin sürdürülebilirliğini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma kapsamında söz konusu projede çalışan ziraat mühendislerine ve veteriner hekimlere bir anket uygulanmıştır. Anketin içeriği; çalışanların memnuniyet düzeyini ölçmek üzere düşünce, duygu ve davranışlarını ele alan Likert Tipi Tutum Ölçeğinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda; TAR-GEL çalışanlarının en temel talebinin, “büro masraflarının bakanlıkça karşılanması” ve “bağlı köylere ulaşım giderlerinin bakanlıkça karşılanması” olduğu bulunmuştur. Ayrıca, çalışanlar, görev ve sorumluluklarının net olarak tanımlanmamış olduğunu düşünmektedir. TAR-GEL çalışanları, il/ilçe personeline göre kendilerinin daha düşük özlük haklarına sahip olduklarına inanmaktadırlar. Elde edilen bulgulara göre çalışanlar projenin mevcut haliyle sürdürülmesini reddetmekte ve özlük haklarındaki farklılığın kabul edilemez olduğunu düşünmektedirler. Bununla beraber TAR-GEL çalışanlarının bakanlık elemanı olmaktan memnun olduğu sonucu dikkati çeken diğer bir bulgudur.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal Yayım, Tarımsal Danışmanlık, İş Memnuniyeti, Aydın.

AGRICULTURAL EXTENSION DEVELOPMENT PROJECT FROM THE EMPLOYEE PERSPECTIVE: The Case of Aydın Province

ABSTRACT

Agricultural extension studies in Turkey have been carried out for a long time. Several methods and projects were implemented for agricultural extension. In this study, Agricultural Extension Development project (TAR-GEL) that have been implemented in recent years, concerning the staff satisfaction levels and sustainability of the project were analysed. A survey was applied to agricultural engineers and veterinarians working on the project. In the survey, Likert scale was used to measure the level of staff satisfaction. In the study, the staff's most basic demand was found as "Office expenses paid by the Ministry " and "Travel expenses paid by the Ministry". In addition, the staff believed that the duties and responsibilities were not clearly defined. TAR-GEL staff beleived that their salaries and benefits were lover than other staff. "The project continued in its present form" was rejected by TAR-GEL staff, and the difference between the project staff and other staff about work rights and promoted regulation were unacceptable. Despite all these issues, it should be noted that the TAR-GEL staff were pleased to being ministry employees.

Key Words: Agricultural Extension, Agricultural Advisory, Job Satisfaction, Aydın.

1. GİRİŞ

Tarımsal yayım, tarımsal üretimi arttırmak ve uygulanan tarım politikalarını gerçekleştirmek amacı ile modern ve bilimsel çalışma teknolojilerinin araştırma ve sonuçlarını, üreticilerin kullanabileceği formlara uyarlanması şeklinde tanımlanmaktadır (van den Ban and Hawkins, 1996). Çiftçilerin ve tarımın ekonomi içerisindeki önemi bir yana bırakılsa bile tarımsal yayımın ve organizasyonunun geliştirilmesinin toplum açısından önemi bilinen bir gerçektir (Swanson et al, 1997). Bunun yanında tarımsal yayımın kırsal kalkınma açısından önemi araştırmacılar tarafından onaylanmıştır (Zwane, 2012). 2004 yılında Köy Merkezli Tarımsal

Üretme Destek Projesi (KÖY-MER), ya da bilinen adıyla “1000 Köye 1000 Tarım Gönüllüsü” olarak başlayan ve üç yıllık pilot uygulama olan kamusal tarımsal danışmanlık sistemi 31 Aralık 2006 tarihinde sona ermiştir. Bu proje 2007 yılından itibaren TAR-GEL Projesi olarak sürdürülmektedir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından geliştirilen ve uygulamaya konulan bu proje, çiftçilerin ihtiyaç duydukları bilginin yerinde verilmesi, tarımda teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması, çiftçilerin gelir seviyelerinin yükseltilmesi, proje ile köyden merkeze bilgi talebi ya da merkezden köye bilgi arzı yerine problemlerin doğrudan, yerinde çözümü modeli uygulanması amaçlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında

¹ İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, AYDIN.

² Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, AYDIN.

yürütülen proje oldukça önemlidir (İpekçioğlu ve diğ., 2012; Kızılaslan ve Çakmak, 2012; DüNDAR, 2009). En son 2012 yılı içinde atanan, yaklaşık 2600 Ziraat Mühendisi ve Veteriner Hekim danışmanlar ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde çalışan Tarım Danışmanı sayısı 10 bine ulaşmıştır. Bugün itibarıyla TAR-GEL çalışanları Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı personel sayısının çok önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ancak TAR-GEL Projesi kapsamında çalışmakta olan mühendis ve veteriner hekimlerin coğrafi bölge, il ve ilçelere göre çok farklı sorunlarının olduğu bilinmektedir. Coğrafi bölge, sosyo-ekonomik yapı ve tarımsal kültür açısından bakıldığında bu sorunların en az yoğunlukta yaşandığı illerden birinin de Aydın olduğu düşünülmektedir. Bu kanıdan hareketle; TAR-GEL projesinin uygulanabilirliği ve devamlılığı açısından Aydın ilinde TAR-GEL projesi kapsamında çalışan Ziraat Mühendislerinin ve Veteriner Hekimlerin çalışma yaşamına ilişkin sorunlarının tespitinin projenin en temel sorunlarına çözüm olacağı düşünülmektedir.

2. AMAÇ VE KAPSAM

Çalışma ile Aydın ili özelinde, TAR-GEL Projesi kapsamında çalışmakta olan 162 Ziraat mühendisi ve Veteriner Hekimin, çalışma koşullarıyla bağlantılı olarak, içinde buldukları sosyal, kültürel, duygusal, özlük ve ekonomik atmosferlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, çalışmanın kapsamı; “çalışma yaşamına ilişkin memnuniyet durumu”, “iş tanımları”, “işsizlik kaygısı”, “köyde çalışmanın iş verimi ile ilişkisi”, “ilçede çalışmaya ilişkin görüşler”, “büro ve ulaşım sorunları”, “tarımsal üretimle entegrasyon”, “özlük hakları ve yararlanma durumu”, “bilgi ve fiziki donanımın yeterliliği” ile “temel talep ve sorunların” belirlenmesi ve dolayısıyla projenin çalışanlar açısından değerlendirilmesidir. TAR-GEL projesi ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır (Boyacı ve Yıldız, 2011; Boyacı ve Yıldız, 2013; Kızılaslan ve Çakmak, 2012; Sever ve Boz, 2012; Toktaş, 2010), ancak yörede görev yapan danışmanların sorunlarına yönelik özel bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmanın, danışmanlar açısından oldukça iyi koşullara sahip olduğu düşünülen Aydın İli tarımına katkı vereceği ve bunun yanında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının tarım danışmanları ile ilgili politikalarının oluşumunda önem arz edeceği düşünülmektedir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Aydın ili genelinde TAR-GEL Projesi kapsamında köylerde ve beldelerde çalışmakta olan 162 tarım danışmanı çalışmanın ana kitlesini oluşturmaktadır. Tüm çalışanlara ulaştırılan anket formlarından geri

dönüş oranı %53 civarında gerçekleşmiştir ve bu formlardan elde edilen veriler çalışmanın ana materyali oluşturmaktadır.

3.2. Yöntem

Çalışma öncesinde yaklaşık altı ay boyunca haftada bir gün, TAR-GEL çalışanlarının istihdam edildiği köylere ziyaretler yapılmıştır. Bu yolla TAR-GEL çalışanlarının %80'inden fazlasına iş yerinde ulaşılmıştır. Ziyaretler esnasında çalışanlar, tarafından dile getirilen düşünce, duygu ve sorunlar not edilmiştir. Daha sonra yapılan bir çalışma ile bu notlar tutum ifadeleri haline dönüştürülmüştür. Likert Tipi beşli tutum ölçeğine göre, çalışanların bu tutum ifadelerine, 5-“Kesinlikle katılıyorum”, 4- “Katılıyorum”, 3-“Kararsızım (Fikrim yok)”, 2- “Katılmıyorum”, 1- “Kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinden birisi ile cevap vermeleri istenmiştir (Dawes, 2008; Günden ve Miran, 2008). Tutum; kişinin her hangi bir ifade karşısında negatif veya pozitif düşüncesidir. Dolayısıyla, 1, 2, 3, 4 ve 5 katsayılarını kullanarak tutum ifadelerine verilen yanıtların, çalışanların ifade hakkındaki tutumlarının negatif veya pozitif oluşunu ve tutumun netliğini (güçlülüğünü) vermesi beklenmiştir. Tutum ifadelerine verilmiş olan yanıtların katsayılarının ortancası; ilgili tutum ifadesinin merkezi eğilimini vermektedir. Her önermeye ait cevap yüzdeleri katsayılarla ağırlıklandırılarak önermeye ait toplam skor hesaplanmış ve önermeler toplam skorlarına göre sıralanmıştır. Anket formunda sorulan ilk üç önerme (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı çalışanı olmaktan memnunum, TAR-GEL çalışanı olarak kendimi iyi hissediyorum, İşimi seviyorum) memnuniyet ifadeleri olarak kabul edilmiş ve çalışanların bu önermelere gösterdikleri tutumların ortalamaları alınarak bu ortalamalar iş memnuniyet düzeyi olarak kabul edilmiştir. İş memnuniyet düzeyleri 1.00-2.49 arası “Memnun Değil”, 2.50-3.49 arası “Kararsız” ve 3.50-5.00 arası ise “Memnun” olarak kabul edilmiştir. Bu üç düzey ile ankette yer alan diğer önermeler arasında Kruskal-Wallis testi yapılmış ve istatistikî olarak anlamlı bulunan önermeler çalışanların iş memnuniyetini ölçen (etkileyen) önermeler olarak verilmiştir.

Bu çalışma ile Aydın ili genelinde TAR-GEL Projesi kapsamında köylerde ve beldelerde çalışmakta olan 162 tarım danışmanının tümüne ulaşılarak tam sayım yöntemi ile veri toplanmaya çalışılmış ve 86 çalışanın vermiş olduğu yanıtlar üzerinden projenin sürdürülebilirliği hakkında görüş oluşturulmaya çalışılmıştır. Anket soruları; çalışma yaşamına ilişkin

memnuniyet durumunu, iş tanımının yeterliliğini, işsizlik kaygısını, köyde çalışmanın iş verimi ile ilişkisini, İl/İlçe Müdürlüğünde çalışmaya ilişkin görüşleri, büro ve ulaşım sorunlarını, çalışanların tarımsal üretimle bağımlı, özlük hakları ve yararlanma durumunu, bilgi ve fiziki donanımın yeterliliğini, temel sorun ve temel taleplerin tespitini yapmak üzere gruplandırılmış ve elde edilen bulgular bu başlıklar altında irdelenmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Çalışma Yaşamına İlişkin Duygusal Durum

İş doyumu yüksek bireylerin hem kendi yaşamlarında daha başarılı olmaları beklenirken hem de örgütün genel verimliliğine olumlu yönde katkıda

bulunmaları söz konusudur (Güney ve diğ., 1996). Bu çalışmada da çalışanların iş yaşamına ilişkin duygusal durumları incelendiğinde, büyük bir çoğunluğunun Bakanlık çalışanı olmaktan memnun olduğu ve işini sevdiği görülmektedir. Bunun yanında TAR-GEL çalışanı olarak kendilerini iyi hissedip hissetmedikleri sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında, çalışanların bu konuda genel olarak olumsuz görüşe sahip olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Bunun nedeni ise çalışanların büyük bir çoğunluğu kendilerini bakanlık çalışanları arasında “öteki” sınıfına sokmalarıdır. Ayrıca çalışanların köyde çalışıyor olmaktan çok da memnun olmadıkları görülmektedir (Çizelge: 1).

Çizelge1: Çalışma Yaşamına İlişkin Duygusal Durum

Önermeler / Tutumlar	n	Yüzde Dağılımı					Toplam Skor	Sıralama	
		Ortanca	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum			
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı çalışanı olmaktan memnunum.	85	5.00	2.40	5.90	12.90	27.10	51.80	420.30	1
TAR-GEL çalışanı olarak kendimi iyi hissediyorum.	86	3.00	23.30	23.30	25.60	11.60	16.30	274.60	3
İşimi seviyorum.	86	5.00	3.50	9.30	11.60	22.10	53.50	412.80	2
Bakanlık çalışanları içinde kendimi “öteki” (ikinci sınıf/itilmiş) hissetmiyorum.	86	1.00	57.00	17.40	3.50	7.00	15.10	205.80	5
Bakanlık çalışanı olarak köyde çalışıyor olmaktan memnunum.	86	2.00	30.20	22.10	15.10	17.40	15.10	264.80	4
Genel	86	4.00	23.28	15.60	13.74	17.04	30.36	316.18	-

Çizelge2: İş Tanımlarına İlişkin Görüşler

Önermeler / Tutumlar	n	Yüzde Dağılımı					Toplam Skor	Sıralama	
		Ortanca	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum			
Yapmam gereken işler Bakanlıkça iyi tanımlanmamış.	86	4.00	3.49	6.98	8.14	31.40	50.00	417.47	1
TAR-GEL çalışanlarının en temel sorunlarından biri görev ve sorumluluklarının net olarak tanımlanmamış olmasıdır.	86	5.00	4.65	2.33	2.33	10.47	80.23	459.33	2
Genel	86	4.00	4.07	4.66	5.24	20.94	65.12	438.47	-

4.2. İş Tanımlarının Yeterliliği

Çalışanlar, iş tanımlarının net olarak yapılmadığını düşünmektedir. Bunun yanında anketi cevaplayanların %80'i görev ve sorumluluklarının tam olarak tanımlanmamasını TAR-GEL çalışanlarının en temel sorunlarından biri olarak görmektedir (Çizelge: 2). İş tanımlarının düzgün yapılmış olması, proje kapsamında çalışanların görev, yetki ve sorumluluklarının net olarak ifade edilmiş olması anlamına gelmektedir. Bu tanımlara uygun görevlendirmelerin yapılmamış olması, yayım ve danışmanlık hizmet alanını keyfileştirmekte, dolayısıyla hizmet üretme durumunu kişisel istek ve yeteneklere bırakmaktadır.

4.3. İşsizlik Kaygısı

675 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, kamu çalışanlarını “memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler” olarak sınıflandırmaktadır. Memur’u, “...asli ve sürekli kamu hizmetlerini ifa ile görevlendirilenler” şeklinde tanımlarken (4/A), Sözleşmeli personeli: “...geçici işlerde, ...mali yılla sınırlı olarak sözleşme ile çalıştırılmasına karar verilen ve işçi sayılmayan kamu hizmeti görevlileri” şeklinde tanımlamaktadır (4/B). Bu tanıma da uygun olarak, 4/B sınıfında çalışan TAR-GEL çalışanları ile 4/A sınıfında çalışan TAR-GEL çalışanları farklı düzeyde iş kaygısı yaşamaktadır. 4/B kapsamında çalışanlar %64 düzeyinde iş kaygısı yaşarken 4/A’lılarda bu oran sadece %21’dir (Çizelge: 3).

Çizelge3: İşsizlik Kaygısı

Önermeler / Tutumlar	n	Ortanca	Yüzde Dağılımı					Toplam Skor	Sıralama
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
TAR-GEL çalışanı olarak işimi kaybetme korkusu yaşıyorum (4-b’liler yanıtlasın)	36	4.00	11.11	13.89	11.11	33.33	30.56	358.34	1
TAR-GEL çalışanı olarak işimi kaybetme korkusu yaşıyorum (4-a’lılar yanıtlasın)	48	2.00	41.67	25.00	12.50	12.50	8.33	220.82	2
Genel	84	3.00	26.54	19.45	11.81	22.92	19.46	289.85	-

Çizelge4: Köyde Çalışmanın İş Verimi İle İlişkisi

Önermeler / Tutumlar	n	Ortanca	Yüzde Dağılımı					Toplam Skor	Sıralama
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
TAR-GEL çalışanı her zaman köyde çalışmalıdır.	85	1.00	67.06	17.65	3.53	5.88	5.88	165.87	6
Köyde çalışmak iş verimimi artırıyor.	85	2.00	45.88	22.35	10.59	11.76	9.41	216.44	5
Köyde çalışmak çiftçilere daha faydalı olmamı sağlıyor	86	3.00	19.77	26.74	17.44	25.58	10.47	280.24	1
Köyde çalışıyor olmak mesleki bilgi ve deneyimime olumlu katkı yapıyor.	86	2.50	31.40	18.60	9.30	25.58	15.12	274.42	2
Köyde çalışarak tarımsal üretimin miktar ve kalitesinin artırılmasına katkı yapıyorum.	86	2.50	27.91	22.09	13.95	23.26	12.79	270.93	3
Köyde çalışmam nedeniyle çiftçilerin geliri artmıştır.	85	2.00	34.12	27.06	21.18	10.59	7.06	229.44	4
Genel	86	2.00	37.69	22.42	12.67	17.11	10.12	239.58	-

4.4. Köyde Çalışmaya İlişkin Görüşler

Çalışanların sürekli köyde çalışmak zorunda olmayı güçlü bir şekilde reddettileri görülmektedir. Bunun yanı sıra, çalışanlar, köyde çalışmanın mesleki bilgi ve deneyime katkısı, iş verimine katkısı, tarımsal üretimin miktar ve kalitesine katkısı ve çiftçilerin gelir artışına katkısı konularında negatif görüşe sahiptirler (Çizelge: 4).

4.5. İl/İlçe Müdürlüğünde çalışmaya ilişkin görüşler

TAR-GEL çalışanlarının İl/İlçe müdürlüklerinde çalışarak; işini daha çok seveceği, daha verimli olacağı, mesleki bilgi ve deneyimine daha çok katkı yapacağı ve çiftçilere daha faydalı olacağına ilişkin görüşler oldukça güçlüdür. Çalışanların %70'inden fazlası İl/İlçe müdürlüğünde çalışarak işini daha çok seven, dolayısıyla daha mutlu ve daha verimli, daha faydalı bir çalışan olacağını düşünmektedir (Çizelge: 5).

Çizelge5: İl/İlçe Müdürlüğünde Çalışmaya İlişkin Görüşler

Önermeler / Tutumlar	n	Ortanca	Yüzde Dağılımı					Toplam Skor	Sıralama
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
İl/İlçe Müdürlüğünde çalışmak iş verimimi artırır.	85	4.00	4.71	5.88	14.12	34.12	41.18	401.21	1
İl/İlçe Müdürlüğünde çalışmak işimi daha çok sevmeme sebep olur.	85	4.00	2.35	12.94	11.76	27.06	45.88	401.15	2
İl/İlçe Müdürlüğünde çalışmak mesleki bilgi ve deneyime olumlu katkı yapar.	85	4.00	2.35	11.76	10.59	27.06	48.24	407.08	3
İl/İlçe Müdürlüğünde çalışmak çiftçilere daha faydalı olmamı sağlar.	85	4.00	3.53	7.06	22.35	20.00	47.06	400.00	4
İl/İlçe Müdürlüğünde çalışarak tarımsal üretimin artırılmasına daha çok katkı yaparım.	84	4.00	3.57	9.52	21.43	25.00	40.48	389.30	5
Genel	86	4.00	3.30	9.43	16.05	26.65	44.57	399.76	-

Çizelge 6: Büro ve Ulaşım Sorunları

Önermeler / Tutumlar	n	Ortanca	Yüzde Dağılımı					Toplam Skor	Sıralama
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
Büromdan memnunum.	80	2.00	38.75	15.00	15.00	15.00	16.25	255.00	2
Büromu seviyorum	79	2.00	41.77	18.99	10.13	15.19	13.92	240.50	4
Büromun lavabo ve tuvalet sorunu yok.	78	2.50	50.00	7.69	1.28	7.69	33.33	266.63	1
Kullandığım lavabo ve tuvaletin temizliği düzenli yapılıyor.	76	1.00	60.53	11.84	9.21	7.89	10.53	196.05	
Büromun temizlik sorunu yok.	78	2.00	34.62	26.92	5.13	16.67	16.67	253.88	3
Büromun ısıtma/soğutma sorunu yok.	78	1.00	66.67	8.97	3.85	5.13	15.38	193.58	8
Büromun koşulları sağlıklı ve düzgündür.	78	2.00	47.44	16.67	12.82	15.38	7.69	219.21	6
Büromdaki büro malzemeleri yeterlidir.	78	1.00	52.56	17.95	5.13	15.38	8.97	210.22	7
Bağlı köylere ulaşım da zorluk çekmiyorum.	84	2.00	46.43	17.86	9.52	2.38	23.81	239.28	5
Genel	86	1.50	48.75	15.77	8.01	11.19	16.28	230.48	-

4.6. Büro ve Ulaşım Sorunları

TAR-GEL çalışanlarının %80'ninin bürosu vardır. Bürosu olanların %43'ü bürosundan memnundur ancak sadece 39'u bürosunu sevmektedir. Bürosu olanların %88'inde sabit telefon, %61'inde internet yoktur. Bürosu olanların %55'inin lavabo-tuvalet sorunu, %64'ünün temizlik sorunu, %82'sinin ise ısıtma/soğutma sorunu vardır. Bunlardan %47'si bürosunun ısıtma-soğutma, temizlik, elektrik. Telefon, internet giderlerini kendisi karşılamakta, %50'sinin ise bu tip masrafları belediye veya muhtarlıklarca karşılanmaktadır. Bürosu olan çalışanların %56'sı belediye veya muhtarlığın hizmet binasındaki tuvalet ve lavaboyu, %44'ü umumi tuvalet veya köy sakinlerinin tuvalet ve lavabosunu kullanmaktadır. Çalışanların %55'inin bürosu sağlıklı, %63'ünün bürosu büro malzemeleri açısından yetersizdir. Çalışanların %64'ü bağlı köylere ulaşımında güçlük çektiğini belirtmektedir (Çizelge: 6).

4.7. Çalışanların Tarımsal Üretimle Bağı (Entegrasyonu)

Çalışanların tarımsal üretimle olan bağı işverenin amacı doğrultusunda pek çok yöntemle kurmak mümkündür. TAR-GEL Projesi çalışanlarının tarımsal üretimle olan bağı (entegrasyonu) aşağıdaki önermelere verdikleri yanıtlarla test edilmeye çalışılmıştır.

Çalışanlar üretim sürecinin seçim, planlama, kredilendirme, kontrol, uygulama, denetim, kayıt, destek v.s. aşamalarından en az birinde sorumlu olarak görev yaptıklarını düşünmektedir. Çalışanlar, tarımsal üretimin sürekliliğini sağlamak üzere afet koordinasyon merkezi ve sigorta şirketleri ile sürekli bilgi alışverişi içinde değildir. Çalışanlar, bölgesi içindeki tarımsal işletmelerin işletme ve edindirme (mekanizasyon/canlı-

cansız demirbaş v.s.) finansmanı ve kredilendirmesi aşamalarında görüşüne ihtiyaç duyulmadığını beyan etmektedir. Aynı zamanda çalışanlar tarımsal üretimin süreci içinde üretilen tarımsal ürünlerin gıda güvenliğinin herhangi bir aşamasında görevli değildir. Önermelere gösterdikleri tutumlardan anlaşılacağı üzere çalışanların üretimle olan bağları konusundaki düşünceleri negatiftir (Çizelge: 7).

Çalışanların tarımsal üretimle olan bağı meslek grupları açısından da değerlendirilmiştir. Her iki meslek grubu adına bakıldığında veteriner hekim kökenli danışmanların görev tanımlarının daha net olduğu anlaşılmaktadır. Mühendis kökenli çalışanlarda ise görev ve sorumlulukla ilgili sınırların net olmadığı, çalışanların daha çok kendi yetenekleri/yetenlikleri doğrultusunda kendi görev alanlarını oluşturdukları gibi bir karışıklık görülmektedir.

4.7.1. Ziraat Mühendisleri

Çalışanlar, sınırlı da olsa tarımsal üretim sürecinde kullanılan kimyasalların kullanma zamanları ve miktarlarının belirlenmesinde ve tarımsal üretime verilen destek ödemelerinin tespit, kayıt ve ödeme aşamalarında sorumlu olarak görev almaktadırlar. Ancak, bazı kimyasalların uygulamasına refakat etmek, üretimi yapılacak tarımsal ürünlerin seçimi ve planlamasını yapmak, sözleşmeli üretimin (organik, iyi tarım vs) arazide uygulamasını yapmak, yapılan tarımsal ürünlerin üretim miktarı, fiyatı, üretilen katma değer vs gibi istatistik verilerin tespitinde görev yapmak, tarımsal uygulamaların (sürüm, toprak hazırlama, ekim, hasat vs) uygunluğunu denetlemek gibi konularda aktif görev almadıkları anlaşılmaktadır (Çizelge:8).

Çizelge7: Çalışanların Tarımsal Üretimle Bağı (Genel)

Önermeler / Tutumlar	n	Ortanca	Yüzde Dağılımı					Toplam Skor	Sıralama
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
Üretim sürecinin seçim/planlama/kredilendirme/kontrol/uygulama/denetim/kayıt/destek vs aşamalarından en az birinde sorumlu olarak görev yapıyorum	86	4.00	27.91	6.98	4.65	19.77	40.70	338.40	1
Tarımsal üretimin sürekliliğini sağlamak üzere afet koordinasyon merkezi ve sigorta şirketleri ile sürekli bilgi alışverişim var.	79	1.00	63.29	12.66	13.92	6.33	3.80	174.69	4
Tarımsal üretim süreci içinde üretilen ürünlerin gıda güvenliğinden sorumluyum	78	1.00	62.82	10.26	8.97	7.69	10.26	192.31	3
Bölgemdeki tarımsal işletmelerin işletme ve edindirme (mekanizasyon/canlı-cansız demirbaş vs) finansmanı ve kredilendirmesinde görüşüme ihtiyaç duyuluyor.	76	1.00	53.95	7.89	15.79	11.84	10.53	217.11	2
Genel	86	2.31	51.99	9.45	10.83	11.41	16.32	230.62	-

Çizelge8: Çalışanların Tarımsal Üretimle Bağı (Mühendisler)

Önermeler / Tutumlar	n	Ortanca	Yüzde Dağılımı				Toplam Skor	Sıralama	
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum			
Tarımsal üretim sürecinde kullanılan kimyasalların kullanma zamanları ve miktarlarının belirlenmesinde sorumlu olarak görev alıyorum	56	4.00	25.00	3.57	8.93	26.79	35.71	344.64	1
Tarımsal üretim sürecinde kullanılan bazı kimyasalların uygulamasını yapıyorum (ve/veya refakat ediyorum).	56	2.00	39.29	23.21	10.71	14.29	12.50	237.50	5
Bölgem içinde üretimi yapılacak tarımsal ürünlerin seçimi ve planlamasında sorumlu olarak görev yapıyorum.	56	2.00	46.43	19.64	10.71	12.50	10.71	221.39	6
Bölgem içinde yapılan sözleşmeli üretimin (organik, Eurogap, vs) arazide uygulanması ve denetimi konusunda sorumlu olarak görev yapıyorum.	55	2.00	49.09	21.82	3.64	12.73	12.73	218.22	7
Bölgem içinde sürdürülen tarımsal faaliyet uygulamalarının (sürüm, toprak hazırlama, ekim, hasat vs) uygunluğu konusunda sorumlu olarak görev yapıyorum.	55	3.00	25.45	14.55	16.36	30.91	12.73	290.92	3
Bölgem içinde üretimi yapılan tarımsal ürünlerin üretim miktarı, fiyatı, üretilen katma değer vs gibi istatistik verilerin tespitinde sorumlu olarak görev yapıyorum.	55	2.00	40.00	20.00	12.73	12.73	14.55	241.86	4
Bölgemde yapılan tarımsal üretime verilen destek ödemelerinin tespit, kayıt ve ödeme aşamalarında sorumlu olarak görev alıyorum.	56	4.00	22.81	15.79	8.77	17.54	35.09	326.31	2
Genel	56	2.00	35.44	16.94	10.26	18.21	19.15	268.69	-

4.7.2. Veteriner Hekimler

TAR-GEL projesi kapsamında çalışan veteriner hekimler, tarımsal işletmeler elinde bulunan canlı demirbaşın (sığır, koyun, keçi vs) takip, kayıt ve sevk işlemlerinde ve tarımsal işletmeler elinde bulunan canlı demirbaşın (sığır, koyun, keçi vs) bakım, besleme, koruyucu aşılama ve işlemlerinde aktif olarak görev yapmaktadır. TAR-GEL projesi kapsamında çalışan veteriner hekimler, tarımsal işletmeler elinde bulunan canlı demirbaşın (sığır, koyun, keçi vs) acil klinik vakalarında görev yapmamakla birlikte önemli bir kısmının mezbahalarda görev yaptığı/yaptırıldığı anlaşılmaktadır (Çizelge: 9).

4.8. Özlük hakları ve yararlanma durumu

Çalışanlar, genel olarak, özlük haklarının il/ilçe çalışanlarına göre daha az olduğuna inanmakta ve seyyar görev yolluğu, geçici görev yolluğu, arazi

tazminatı v.s. gibi özlük haklarından yararlanamadığını düşünmektedir (Çizelge:10).

4.9. Bilgi ve fiziki donanımın yeterliliği

Çalışanlar bilgi birikimi açısından kendilerini yeterli bulmaktadır. Ancak bilgi birikimi açısından kendisini yetersiz bulan çalışan sayısı da küçümsenmemelidir (%32.5). Çalışanlar, aynı zamanda, çalışma bölgelerindeki tüm işletmelere hizmet verebilecek fiziki donanıma sahip olmadığını düşünmektedir.

4.10. Temel sorunlar ve talepler

Ortancaları 4.00 ve 5.00 olan tutum ifadeleriyle, 1.00 ve 2.00 olan tutum ifadeleri öncelikle ele alınması gereken temel sorunlar, çözümüne ilişkin görüşler de talepler olarak tanımlanmıştır. Buna göre en temel sorunlar ve çözüme ilişkin talepler aşağıda verilmiştir.

Çizelge9: Çalışanların Tarımsal Üretimle Bağı (Veteriner Hekimler)

Önermeler / Tutumlar	n	Ortanca	Yüzde Dağılımı					Toplam Skor	Sıralama
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
Bölgedeki tarımsal işletmeler elinde bulunan canlı demirbaşın (sığır, koyun, keçi vs) takip, kayıt ve sevk işlemlerinde görev yapıyorum.	30	4.50	10.00	10.00	6.67	23.33	50.00	393.33	2
Bölgedeki tarımsal işletmeler elinde bulunan canlı demirbaşın (sığır, koyun, keçi vs) bakım, besleme, koruyucu aşılama ve vs işlemlerinde görev yapıyorum.	29	5.00	6.90	6.90	10.34	10.34	65.52	420.68	1
Bölgedeki tarımsal işletmeler elinde bulunan canlı demirbaşın (sığır, koyun, keçi vs) acil klinik vakalarında görev yapıyorum.	29	1.00	58.62	6.90	10.34	10.34	13.79	213.75	4
Bölge içinde ve/veya dışındaki mezbahalarda görev yapıyorum.	29	1.00	58.62	6.90	3.45	0.00	31.03	237.92	3
Genel	30	4.00	33.54	7.68	7.70	11.00	40.09	316.45	-

Çizelge10: Özlük Hakları Ve Yararlanma Durumu

Önermeler / Tutumlar	n	Ortanca	Yüzde Dağılımı					Toplam Skor	Sıralama
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
TAR-GEL çalışanlarının özlük hakları, il/ilçe çalışanlarına göre daha azdır.	85	5.00	8.24	2.35	2.35	17.65	69.41	437.64	1
Seyyar görev yolluğu, geçici görev yolluğu ve arazi tazminatı vs gibi özlük haklarımdan yararlanamıyorum.	84	5.00	16.67	9.52	3.57	15.48	54.76	382.14	2
Genel	86	5.00	12.46	5.94	2.96	16.57	62.09	409.95	-

Çizelge11: Bilgi ve Fiziki Donanımın Yeterliliği

Önermeler / Tutumlar	n	Ortanca	Yüzde Dağılımı					Toplam Skor	Sıralama
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
Bölgedeki aktif tarımsal işletmelerin tümüne hizmet verebilecek bilgi birikimine sahibim.	83	4.00	10.84	21.69	13.25	33.73	20.48	331.29	1
Bölgedeki aktif tarımsal işletmelerin tümüne hizmet verebilecek fiziki donanıma sahibim.	83	2.00	31.33	24.10	14.46	10.84	19.28	262.67	2
Genel	83	3.00	21.09	22.90	13.86	22.29	19.88	297.03	-

- TAR-GEL çalışanın en temel sorunu büro sorunudur. Dolayısıyla en güçlü talebi, “büro masraflarının Bakanlıkça karşılanmasıdır”.
- Bağlı köylere ulaşım sorunu en önemli sorunlardan biridir. Dolayısıyla; çalışan. görev bölgesi içindeki köylere giderken Bakanlık araç ve/veya yakıt sağlamalıdır.
- TAR-GEL çalışanı görev ve sorumluluklarının iyi tanımlanmış olduğuna inanmamaktadır. Görev ve sorumlulukları net olarak tanımlanmalıdır.
- Sürekli köyde çalışmak zorunda kalmak en önemli sorunlardan biridir. (Puanı yettiği takdirde) İl/ilçeye tayin isteyebilmelidir.
- TAR-GEL çalışanı kendine tanınan özlük haklarının il/ilçe personeline göre daha az olduğuna inanmaktadır. Üstelik bu farkı normal de bulmamaktadır. Dolayısıyla; diğer çalışanlara göre özlük haklarındaki sınırlamalar giderilmelidir.
- Aynı işi yapan kişiler olarak farklı biçimlerde istihdam ediliyor olmak kabul edilemez bulunmaktadır. Dolayısıyla, TAR-GEL çalışanlarının bir kısmının 657 Sayılı Kanunun 4/A maddesine göre, bir kısmının 4/B maddesine göre çalıştırılmasına son verilmelidir.

Çizelge12: Temel sorunlar ve talepler

Önermeler / Tutumlar	n	Ortanca	Yüzde Dağılımı					Toplam Skor	Sıralama
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
TAR-GEL çalışanlarının en temel sorunlarından biri büro sorunudur.	86	5.00	6.98	1.16	2.33	24.42	65.12	439.57	6
Büro masraflarım Bakanlık tarafından karşılanmalıdır.	84	5.00	1.19	0.00	2.38	4.76	91.67	485.72	1
Bağlı köylere ulaşım zorluk çekmiyorum.	84	2.00	46.43	17.86	9.52	2.38	23.81	239.28	10
Özel görevler dışında. bağlı köylere giderken. Bakanlık araç ve/veya yakıt sağlamalıdır.	85	5.00	2.35	0.00	4.71	7.06	85.88	474.12	2
TAR-GEL çalışanlarının en temel sorunlarından biri görev ve sorumluluklarının net olarak tanımlanmamış olmasıdır.	86	5.00	4.65	2.33	2.33	10.47	80.23	459.33	3
Yapmam gereken işler Bakanlıkça iyi tanımlanmamış.	86	4.00	3.49	6.98	8.14	31.40	50.00	417.47	9
TAR-GEL çalışanlarının en temel sorunlarından biri köyde çalışmak zorunda kalmaktır.	86	5.00	4.65	9.30	5.81	16.28	63.95	425.55	8
TAR-GEL çalışanı her zaman köyde çalışmalıdır.	85	1.00	67.06	17.65	3.53	5.88	5.88	165.87	12
TAR-GEL çalışanı (puanı yettiği takdirde) il/ilçeye tayin isteyebilmelidir.	84	5.00	7.14	0.00	4.76	3.57	84.52	458.30	4
TAR-GEL çalışanlarının en temel sorunlarından biri diğer çalışanlara göre özlük haklarındaki sınırlamalardır.	84	5.00	3.57	2.38	4.76	16.67	72.62	452.39	5
TAR-GEL çalışanlarının özlük hakları. il/ilçe çalışanlarına göre daha azdır.	85	5.00	8.24	2.35	2.35	17.65	69.41	437.64	7
TAR-GEL çalışanları ile il/ilçe çalışanları arasındaki özlük haklarındaki fark normaldir.	85	1.00	78.82	9.41	5.88	2.35	3.53	142.33	13
TAR-GEL çalışanları ile il/ilçe çalışanları arasındaki tayin/terfi yönetmeliği farkı normaldir.	85	1.00	82.35	7.06	9.41	0.00	1.18	130.60	15
Aynı işi yapan kişiler olarak farklı biçimlerde istihdam ediliyor olmamızı uygun buluyorum.	82	1.00	67.07	8.54	7.32	0.00	17.07	191.46	11
TAR-GEL bu haliyle sürdürülmelidir.	82	1.00	80.49	10.98	2.44	3.66	2.44	136.61	14

Çizelge13: İş Memnuniyetini Ölçen Önermeler

Önermeler	Ortanca	Memnuniyet Düzeyleri ¹			Kruskall Wallis	SD	P Değeri
		Memnun Değil	Kararsız	Memnun			
Bakanlık çalışanları içinde kendimi “öteki” (ikinci sınıf/itilmiş) hissediyorum. (n=86)	5.0	62.00	43.54	40.15	7.246	2	0.027*
İş sahibi olmak dışında beni memnun eden bir şey yok. (n=85)	3.0	73.28	52.81	32.03	28.806	2	0.000***
Bakanlık çalışanı olarak köyde çalışıyor olmaktan memnunum. (n=86)	2.0	16.00	38.89	50.94	17.142	2	0.000***
TARGEL çalışanı her zaman köyde çalışmalıdır. (n=85)	1.0	29.00	38.00	48.33	9.076	2	0.011*
Köyde çalışmak iş verimimi artırıyor. (n=85)	2.0	20.00	35.15	51.55	18.487	2	0.000***
Köyde çalışıyor olmak mesleki bilgi ve deneyimime olumlu katkı yapıyor. (n=86)	2.5	21.78	39.35	49.65	11.244	2	0.004**
Köyde çalışmak çiftçilere daha faydalı olmamı sağlıyor. (n=86)	3.0	26.22	34.37	51.54	13.791	2	0.001**
Köyde çalışarak tarımsal üretimin miktar ve kalitesinin artırılmasına katkı yapıyorum. (n=86)	2.5	23.17	30.89	53.97	22.780	2	0.000***
Köyde çalışmam nedeniyle çiftçilerin geliri artmıştır. (n=85)	2.0	26.56	34.20	50.87	13.343	2	0.001**
İl/İlçe Müdürlüğünde çalışmak iş verimimi artırır. (n=85)	4.0	64.44	37.44	42.12	9.267	2	0.010*
İl/İlçe Müdürlüğünde çalışmak işimi daha çok sevmeme sebep olur. (n=85)	4.0	62.56	46.09	37.70	9.467	2	0.009**
İl/İlçe Müdürlüğünde çalışmak çiftçilere daha faydalı olmamı sağlar. (n=85)	4.0	65.50	43.20	38.76	10.191	2	0.006**
Büromu seviyorum. (n=79)	2.0	20.43	41.50	42.14	6.132	2	0.047*
TARGEL çalışanları il/ilçede danışmanlık dışı işlerde çalıştırılabilmelidir. (n=86)	4.0	45.06	33.87	48.42	6.496	2	0.039*
Bölgedeki aktif tarımsal işletmelerin tümüne hizmet verebilecek bilgi birikimine sahibim. (n=83)	4.0	42.00	31.09	48.14	9.197	2	0.010*
Bölgedeki aktif tarımsal işletmelerin tümüne hizmet verebilecek fiziki donanımına sahibim. (n=83)	2.0	27.44	37.17	47.15	6.561	2	0.038*

*p<0.05. **p<0.01. ***p<0.001. ¹ Sıra Ortalaması

4.11. İş Memnuniyetini Ölçen Önermeler

Anket formunda sorulan ilk üç önerme (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı çalışanı olmaktan memnunum. TAR-GEL çalışanı olarak kendimi iyi hissediyorum. İşimi seviyorum) memnuniyet ifadeleri olarak kabul edilmiş ve çalışanlar bu önermelere göre memnun olmayanlar, kararsızlar ve memnun olanlar olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Anket formunda yer alan diğer önermeler ile çalışanların iş memnuniyet düzeyleri arasında yapılan Khi-Kare testi sonucunda sekiz adet önerme istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Bu önermelerin yarısından fazlası

çalışanın köyde çalışması ile ilgilidir. Çalışanın köyde çalışmak zorunda olmasının iş memnuniyetini doğrudan etkilediğini söylemek yanlış olmayacaktır (Çizelge: 13).

5. SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Projenin genel amacının üreticilerin sorunlarına yerinde, onların yaşamının içinde, tam anlamı ile pratikte çözümler üretmek olduğu bir gerçektir. Ancak çalışanlar açısından en büyük problemlerden birinin kırsalda çalışmak olduğu belirlenmiştir. Aslında bu durum projenin ruhuna terstir. Çalışmanın tam sayım yöntemiyle yapılması planlanmış ve tüm çalışanlara da

ulaşmıştır. Ancak geri dönen anket oranı %53'dür. Elde edilen anket sayısı istatistiksel açıdan yeterli görülmekle birlikte, pek çok sorunlarının olduğunu dile getiren çalışanlardan sadece %53'ünün, soruna sahip çıkmak anlamına gelen anket formunu doldurmuş olması anlamlıdır. Çalışanların iş memnuniyetini ölçen önermeler incelendiğinde problemin bu sorunlardan kaynaklı olduğu açıkça görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde çalışanların sorunlarının köyde çalışmak zorunda olmalarından kaynaklandığı, büro, genel ihtiyaçlar, iletişim ve ulaşım problemlerinin de buna eşlik ettiği söylenebilir. Türkiye'nin tarımsal yapısına (küçük ve yoksul işletmelerin çokluğu, tarımsal gelirlerin düşüklüğü, tarımsal örgütlenmenin zayıflığı vs.) bakıldığında kamusal tarımsal yayımdan kısa zamanda vazgeçilmesi mümkün görünmemektedir. Çalışan adına konuya bakıldığında ise tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetinin başka bir finansman modeliyle karşılanması da mümkün görünmemektedir. Bu koşullarda kamusal tarımsal danışmanlıktan kısa dönemde vazgeçilemeyecektir. Dolayısıyla temel sorunlara çözüm aramak en makul yaklaşım gibi görünmektedir. Çalışanlara kırsalda çalışmaları gerektiği, bunun projenin temel hedefi olduğu tam anlamı ile vurgulanmalı ve bu konuda destek sağlamak amacı ile çalışma koşulları iyileştirilmelidir. Bunun yanında Tarımsal danışmanlık sisteminin geliştirilebilmesi için öncelikle danışmanların özlük hakları iyileştirilmelidir (Sever ve Boz, 2012). Sistemde görev alacak insan kaynaklarının sürekli geliştirilmesine yönelik önlemler alınmalı, dolayısıyla yayımcı ve danışmanların etkin eğitim programlarıyla desteklenmeleri sağlanmalıdır (Özçatalbaş ve diğ.). Konuya çalışan açısından, empati kurularak, temel insan haklarının gerekliliği olan çağdaş ihtiyaçların karşılanması penceresinden bakılabildiğinde bugün sorun olan birçok konunun çözüleceğine inanılmakta ve politika belirleyicilere yön tayini açısından bu tarz çalışmaların yapılması ve sürdürülmesinin önem taşıdığı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Boyacı, M., Yıldız, Ö. 2011. What changed in public extension in the last decade? The Case of Manisa Province in Turkey. *African Journal of Agricultural Research*. 6 (14). 3298-3304.
- Boyacı, M., Yıldız, Ö. 2013. Türkiye'de Yayım ve Cinsiyet. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*. 50 (1). 21-27.
- Dawes, J. 2008. Do data characteristics change according to the number of scale points used ? An experiment using 5 point, 7 point and 10 point scales. *International Journal of Market Research*. 50 (1). 77-84.
- Dündar, M. S. 2009. Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesinin Kırsal ve Tarımsal Kalkınmadaki Rolü ve Uygulama Etkinliği: Şanlıurfa İli Örneği. Çukurova Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Günden, C., Miran, B. 2008. Yeni Çevresel Paradigma Ölçeğiyle Çiftçilerin Çevre Tutumunun Belirlenmesi: İzmir İli Torbalı İlçesi Örneği. *Ekoloji Dergisi*. 18.69. 41-50.
- Güney, S., Varoğlu, A., Aktaş, A. 1996. Özel ve Kamu Bankalarında İş Tatminine Yönelik Bir Araştırma. *Verimlilik Dergisi*. MPM. 1996 (3). 22-27.
- İpekçioğlu, Ş., Monis, T., Çıkman, A., Vurarak, Y. 2012. Adıyaman İlinde Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesinin Durum Analizi. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi Kongre Kitabı. Cilt-2. 1150-1155.
- Kızılaslan, H., Çakmak, E. 2012. Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi Kapsamında Tarım Danışmanlığı Sisteminin Değerlendirilmesi: Tokat İli Örneği. *GOÜ. Ziraat Fakültesi Dergisi*. 29 (2). 73-84.
- Özçatalbaş, O., Budak, D.B., Boz, İ., Karaturhan, B. 2010. Türkiye'de Tarım Danışmanlığı Sisteminin Geliştirilmesine Yönelik Önlemler. 7. Teknik Kongre. Ankara.
- Sever, A., Boz, İ. 2012. Tarım Yayımcısı ve Danışmanların İş Memnuniyeti ve Kaliteli Hizmet Vermesini Etkileyen Faktörler: Kahramanmaraş Örneği. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi Kongre Kitabı. Cilt-2. 1103-1111.
- Swanson, B. E., Bentz, R. P., Sofranko, A.J. 1997. Improving agricultural extension. A reference manual. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome.
- Toktaş, S. 2010. Adana İlinde Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (Tar-Gel) Uygulamalarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Adana.
- van den Ban, A.W., Hawkins, H.S. 1996. Agricultural Extension. Second Edition..Blackwell Science. Oxford.
- Zwane, E. M., Does Extension Have a Role to Play in Rural Development. *South African Journal of Agricultural Extension*. 40 (1). 16-24.

Sorumlu Yazar:

Altuğ ÖZDEN

aozden@adu.edu.tr

Geliş Tarihi : 21/11/2013

Kabul Tarihi : 28/02/2014